

Uuden äärellä: kokemuksia toiminnallisista menetelmistä aikuisille suunnatuilla kielten alkeiskursseilla

Nykymaailmassa tarvitaan entistä monipuolisempaa kielitaitoa. Uuden kielen pariin voivat johdattaa harrastukset, ihmissuhteet, opinnot tai työelämään liittyvät tavoitteet. Tämä artikkeli käsittelee joitakin näkökulmia aikuisten kielenoppimiseen ja tarjoaa samalla esimerkkejä aikuisopiskelijoille suunnatuilla kielten alkeiskursseilla toteutettavista toiminnallisista tehtävistä. Artikkelin perustuu pro gradu -tutkielmaani (Ranta-Ylitalo, 2019), joka käsittelee aikuisten kokemuksia toiminnallisesta kielenoppimisesta saksan kielen alkeiskurssilla.

Julkaistu: 10. kesäkuuta 2020 | Kirjoittanut: Liisa Ranta-Ylitalo

Aikuiset kielen oppimisen poluilla

Toiminnallisten menetelmien käyttöä on aikuisten kielenoppimisen kontekstissa tutkittu verrattain vähän. Käsitteenä *toiminnallisuus* itsessään on laaja ja pitää sisällään erilaisia tehtäviä ja toimintatapoja, kuten pari- ja ryhmätöitä, yhteistoiminnallisuutta, leikkejä, draamaa, liikettä, pohdintaa, havainnointia ja ongelmanratkaisua. Keskiössä on aktiivinen, toimiva, ajatteleva ja tekevä yksilö (ks. esim. van Lier, 2007). Oppiminen ei ole vain tiedon siirtämistä, vaan sen aktiivista rakentamista. Lasten ja nuorten kieltenopetuksessa toiminnallisia menetelmiä on käytetty jo pitkään, ja on viitteitä siitä, että ne voisivat hyödyttää myös eri ikäisiä aikuisopiskelijoita sekä tarjota heille monipuolisia ja merkityksellisiä oppimiskokemuksia (ks. esim. Balyasnikova, Higgings & Hume, 2017; Senni, 2020).

Aikuiset orientoituvat oppimiseen usein käytännönläheisesti ja ovat pääsääntöisesti motivoituneita silloin, kun toiminnan taustalla olevat syyt ja tavoitteet ovat heille selviä – mitä opitaan ja miksi asian osaamisesta voisi olla hyötyä. Kurssille hakeutumisen syistä riippumatta aikuisopiskelijat tavoittelevatkin usein käytännön kielitaitoa ja pyrkivät soveltamaan oppimaansa suoraan käytäntöön. (Knowles, Holton & Swanson, 2011: 63–65.) Kielikurssin kontekstissa tämä

voi tarkoittaa pohdintaa esimerkiksi siitä, miten kielen alkeita voisi soveltaa arkielämän tilanteissa, kuten seuraavan kesän lomamatkalla tai työtehtävissä. Tällöin korostuvat erilaiset vuorovaikutustilanteet ja suullinen kielitaito, joiden harjoitteluun toiminnalliset menetelmät tarjoavat runsaasti vaihtoehtoja.

Lisäksi aikuisille on tunnusomaista rikas ja yksilöllinen kokemusmaailma: elämän varrella kertyneet kokemukset ovat kiinteä osa sitä, miten aikuinen määrittelee itsensä. Nämä kokemukset voivat parhaimmillaan toimia koko ryhmää hyödyttävänä resurssina, josta ammennetaan näkökulmia esimerkiksi pari- ja ryhmätöihin. Toisaalta aikuisen jatkuvasti karttuva kokemusmaailma voi saada hänet toisinaan suhtautumaan pidättyväisesti uusiin toiminta- ja ajatusmalleihin. (Knowles, Holton & Swanson, 2011: 63–66.) Opetuksen olisi tärkeää tarjota tilanteita, joiden kautta aikuinen voi muun muassa hyödyntää kokemuksiaan ja aiempaa osaamistaan sekä reflektoida oppimiseen liittyviä kysymyksiä. Työtavoista riippumatta on kuitenkin tärkeää, että kuten kaikissa oppimistilanteissa, ilmapiiri on turvallinen ja kannustava. (Jarvis, 2012: 133, 137.)

Yksi lähestymistapa aikuisten oppimiseen onkin kokemusoppiminen (engl. *experiential learning*), jonka keskeisenä lähtökohtana toimii yksilön kokemus. Kokemukset, niiden reflektointi, käsitteellistäminen sekä oppimisen kautta luotujen toimintatapojen kokeilu muodostavat dynaamisen, syklisen ja etenevän oppimisprosessin. Kokemusoppimisen voidaankin nähdä tarjoavan yhtymäkohtia työelämän, arkisten tapahtumien ja oppimisen välille. (Kolb, 1984.) Toisaalta kokemukset itsessään eivät välttämättä johda oppimiseen, vaan edellytyksenä on edellä mainittu tietoinen reflektointi, pohdinta ja jäsentäminen (ks. lisää esim. Dewey, 1938; Kolb, 1984).

Kielten alkeiskursseilla keskiössä ovat usein jokapäiväiseen elämään liittyvät tilanteet ja teemat, kuten itsestä kertominen, matkustaminen tai asiointi. Nämä ovatkin niitä tilanteita, joita aikuisopiskelijat todennäköisesti kohtaavat arjessaan. Toiminnallisuus tarjoaa työkaluja kielitaidon eri osa-alueiden harjoitteluun, ja samalla aikuisopiskelijat voivat yhdistää työskentelyyn näkökulmia omasta kokemusmaailmastaan.

Seuraavassa kappaleessa esitellään joitakin toiminnallisia harjoituksia, joita olen toteuttanut aikuisille suunnatuilla kielten alkeiskursseilla vapaassa sivistystyössä. Tämän artikkelin esimerkkitehtäviä olen käyttänyt etenkin saksan kielen alkeiskursseilla, mutta harjoitukset ovat sovellettavissa myös muihin kieliin ja konteksteihin. Osaa tehtävistä on käytetty lisäksi 50-tuntisella saksan kielen alkeiskurssilla, jonka yhteydessä keräsin aineiston pro gradu - tutkielmaani. Tutkielmassani selvitin, millaisia kokemuksia aikuisille syntyi toiminnallisista tehtävistä ja millainen vaikutus näillä tehtävillä oli heidän kokemuksensa mukaan oppimiseen.

Näkökulmia toiminnallisiin tehtäviin

Yhteiset päiväkahvit

Useimmiten alkeiskursseilla tulee ennemmin tai myöhemmin eteen tilanne, jossa harjoitellaan asiointia ravintolassa ja kahvilassa. Aiemmin opitun kertaamiseksi olemme välillä toteuttaneet ryhmän kesken yhteisiä päiväkahvihetkiä. Yleensä on etukäteen sovittu, että jokainen ryhmäläinen voi halutessaan tuoda mukanaan jotain syötävää, kuten keksejä tai hedelmiä, mutta tämä ei ole pakollista. Tauolle lähdetään yhdessä pareittain niin, että molemmat parista saavat vuorotellen olla sekä tarjoilijan että asiakkaan roolissa. Tarjoilija voi kysyä asiakkaalta esimerkiksi, mitä hän haluaisi juoda (*"Was möchten Sie trinken?"*), asiakas voi puolestaan pyytää jotakin tarjolla olevista asioista (*"Ich hätte gern zwei Kekse, bitte"*). Tehtävän voi toteuttaa pareittain, mutta myös niin, että osa ryhmästä esittää ensin tarjoilijoita ja roolit vaihtuvat seuraavalla tapaamiskerralla.

Suunnistusta kartan avulla

Erilaiset piirtämistehtävät tarjoavat mahdollisuuden pari- ja ryhmätöille sekä keskustelulle. Suuntien harjoittelussa voidaan pareittain piirtää iso kartta A3-paperille. Kuvitteelliseen kaupunkiin voi sijoittaa erilaisia kohteita, kuten ravintoloita, huoltoasemia, risteyskiä ja puistoja. Valmiin kartan avulla harjoitellaan suunnistamista niin, että pari valitsee kartalta lähtöpisteen ja neuvoo toisen vaiheittain matkan päätepisteeseen. Suunnistamisen avuksi voi varata lasten pikkuautoja. Karttoja voidaan myös vaihtaa parien kesken, jolloin maisema muuttuu.

Vastaavanlaiset piirtämistehtävät sopivat moniin kokonaisuuksiin: piirtää voidaan niin toisen ryhmäläisen kuin opettajankin antaman kuvauksen perusteella huoneita, taloja pihoineen, maisemia, ihmisiä, eläinhahmoja tai esineitä. Hahmot voivat olla myös kuvitteellisia eikä niiden tarvitse vastata todellisuutta, ja toisaalta kuvailla voi myös jotain itselle tuttua, esimerkiksi kesämökkiä, perheen kissaa tai unelmiensa olohuoneen sisustusta. Haastetta piirustustehtäviin saa lisäämällä ohjeisiin uusia elementtejä, vaikkapa värejä ja muotoja.

Liikettä ja kieltä

Liikettä ja kieltä yhdistäviä harjoituksia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokonaisuuksien kertauksen yhteydessä, ja samalla ne tarjoavat mahdollisuuden nousta hetkeksi ylös. Prepositioita voidaan harjoitella siten, että joku ryhmäläisistä tai opettaja ohjeistaa muita siirtymään tilassa tiettyyn paikkaan, kuten tuolin viereen, pöydän alle tai kurssikaverin taakse.

Myös muodollisia ja epämuodollisempia tapoja tervehtiä voidaan harjoitella niin, että osallistujat kävelevät ympäri luokkatilaa. Merkistä he pysähtyvät juttelemaan lähimpänä seisovan kanssa. Jokin yhteisesti sovittu asia, vaikkapa taustalla soiva rento kahvilamusiiikki, antaa vihjeen siitä, onko tapaaminen muodollinen vai epävirallisempi. Opettamallani saksan kielen alkeiskurssilla tätä kautta harjoiteltiin sinuttelua ja teitittelyä. Kun keskustelut alkavat sujua, lisähaastetta saa tuomalla keskusteluun uusia elementtejä, kuten vuorokaudenaikoja.

Kauppaleikki

Kauppaleikin tavoitteena on, että kurssilaiset pääsevät harjoittelemaan kaupassa asiointiin liittyviä keskusteluja sekä sanastoa. Harjoitusta varten voi tuoda mukanaan erilaisia purkkeja ja pakkauksia, jotka sijoitellaan kaupaksi soveltuvaan tilaan. Tuotteille voi etukäteen määrittää myös hinnat. Ennen tehtävän aloitusta jokainen osallistuja kiertää kaupassa katsomassa valikoimaa ja kirjoittaa tämän pohjalta kohdekielellä ostoslistan. Ostoslistat sekoitetaan ja jaetaan ryhmäläisten kesken. Varsinainen ostoksilla käynti tapahtuu pareittain: toinen osallistujista on asiakas, joka pyrkii ostamaan listallaan olevat asiat, toinen asioinnissa avustava myyjä. Tehtävän avulla voidaan kerrata useita aihepiirejä ja sanastoa, kuten elintarvikkeita, numeroita, tervehdyksiä ja asiakaspalvelutilanteisiin sopivia fraaseja. Harjoittelimme sanastoa ja keskusteluja ennen varsinaista kaupassakäyntiä.

Aikuisopiskelijoiden kokemuksia toiminnallisista tehtävistä

Pro gradu -tutkimukseeni osallistui keväällä 2018 yhteensä kuusi alkeiskurssin aikuisopiskelijaa. Jokaisella tapaamiskerralla tehtiin yksi tai useampi toiminnallinen harjoitus, ja kurssin päätteeksi opiskelijat osallistuivat vapaamuotoiseen ryhmähaastatteluun, jonka aikana he kertoivat omista kokemuksistaan ja kurssiin liittyvistä ajatuksistaan yhdessä keskustellen.

Haastattelussa nousi esille sekä oppimista edistäviä että haittaavia seikkoja. Positiivisena koettiin esimerkiksi toiminnallisten tehtävien tuoma konkretia, joka auttoi muun muassa muistamaan opeteltuja asioita, kuten sanastoa, entistä paremmin. Lisäksi ryhmän antama tuki, hyvä ilmapiiri ja useat keskustelutehtävät nähtiin oppimista edistävinä. Vapaamuotoiset keskustelutehtävät rohkaisivat osallistujia käyttämään kieltä ”oppikirjan ulkopuolelta”, eli tuottamaan itse ilmauksia valmiiden mallien toistamisen sijaan. Opiskelijat myös hyödynsivät aiempia, arkisia kokemuksiaan rakentaessaan keskusteluja muiden osallistujien kanssa esimerkiksi tiedustelemalla kauppaleikin aikana, milloin loppuunmyytyä tuotetta olisi jälleen saatavilla tai olisiko kortilla maksaminen mahdollista. Keskustelut eivät myöskään jääneet vain luokkahuoneeseen, vaan kurssilaiset kertoivat muun muassa viettäneensä omasta aloitteestaan saksankielisiä tuokioita taukojen aikana. Vaikka keskustelut eivät osallistujien mukaan ”ehkä olleet opillisesti oikein”, oli niiden aikana syntynyt puolin ja toisin ymmärretyksi tulemisen tunne. Tällaiset tauoilla spontaanisti syntyneet keskusteluhetket ovat esimerkkejä siitä, että opiskelijat siirsivät harjoitusten kautta oppimaansa myös muihin tilanteisiin tehtävien ja luokkahuoneen ulkopuolella. (Ranta-Ylitalo, 2019.)

Haastatteluissa ilmeni kuitenkin myös seikkoja, jotka haastateltavien mukaan heikentävät tai jopa estävät oppimista. Tällaisia olivat muun muassa liian haastaviksi koetut toiminnalliset tehtävät tai omaan aktiivisuustasoon liittyvät seikat, kuten väsymys. Toisaalta koettiin tärkeäksi, että uusiin oppimistapoihin, tässä tapauksessa toiminnallisuuteen, on mahdollisuus tutustua rauhassa kurssin edetessä. Liian nopean etenemisen seurauksena tehtävät saattavat jäädä pintapuolisiksi, eikä oppimista tällöin tapahdu. Riskinä on myös, että huomio kiinnittyy tehtävän varsinaisia sisältöjä enemmän sen eri vaiheiden suorittamiseen oikeassa järjestyksessä. Näin kävi esimerkiksi joidenkin kielioppisisältöjä ja liikettä yhdistävien tehtävien kohdalla. Opiskelijat

kokivat, että itse asian oppimisen sijaan he keskittyivät enemmän siihen, mihin suuntaan seuraavaksi pitäisi mennä. (Ranta-Ylitalo, 2019.) Olisikin tärkeää varata aikaa tehtävien opettelemiseen, kokeilemiseen, yhdessä pohtimiseen sekä mahdollisiin toistoihin.

Lopuksi

Aikuisten oppimiseen liittyy useita näkökulmia ja lähestymistapoja, ja tässä artikkelissa aihetta on lähestytty kokemusoppimisen ja toiminnallisuuden kautta. Monia yllä olevista esimerkeistä, kuten kauppaleikkiä, on toteutettu jo pitkään myös muilla koulutusasteilla. Pro gradu -tutkielmaa varten keräämäni aineisto antaa kuitenkin viitteitä siitä, että vastaavat tehtävät voivat sovellettuina hyödyttää myös aikuisopiskelijoita. Toiminnallisuus antaa aikuisille mahdollisuuden hyödyntää oppimisessa aiempia kokemuksiaan ja tuo toisaalta vaihtelua oppimistilanteisiin. Sen kautta on myös mahdollista harjoitella kohdekielen käyttämistä oman opiskeluryhmän kesken. Toisinaan tehtävät ovat herätelleet pohtimaan kieliin, kulttuureihin ja omiin kielenoppimiskokemuksiin liittyviä kysymyksiä ja jakamaan kokemuksia kurssilaisten kesken. On ollut mukava seurata, miten aikuiset heittäytyvät mukaan tehtäviin ja leikkeihin.

Uudenlaisiin työskentelytapoihin tottuminen vaatii kuitenkin aikaa ja kiireettömyyttä. Tehtävät edellyttävät opettajalta usein suunnittelua ja valmisteluja etukäteen, toisinaan enemmän kuin ”perinteisten” oppituntien valmistelu. Myös ryhmät ovat erilaisia, ja yksilöiden välillä on eroja siinä, millaisina he kokevat tehtävät. Aiemmat kokemukset, mielikuvat ja käsitykset niin kieltenoppimisesta kuin omasta itsestä kielenoppijana saattavat vaikuttaa siihen, miten tehtäviin suhtaudutaan: osa saattaa löytää toiminnallisuuden kautta itselleen sopivia tapoja oppia kieliä, toiset keskittyisivät mielellään enemmän oppikirjaan ja sen tehtäviin. On myös tärkeää huomioida, että toiminnallisuus voi joillekin osallistujille tarkoittaa merkittävää siirtymistä oman mukavuusalueen ulkopuolelle, pois tutuista tavoista toimia. Tällöin korostuu rauhallisen etenemisen, tehtävien soveltamisen ja kannustavan, turvallisen ilmapiirin merkitys. Toisaalta tehtävien kautta voi syntyä uusia oivalluksia ja työkaluja oman oppimisen tueksi – parhaimmillaan toiminnalliset menetelmät kutsuvat innostumaan, kokeilemaan, kehittämään, yrittämään, erehtymään ja oppimaan yhdessä.

Liisa Ranta-Ylitalo, FM, on valmistunut kielten aineenopettajaksi Jyväskylän yliopistosta vuonna 2019.

Lähteet

Balyasnikova, N., Higgins, S. & Hume, M. (2017.) Enhancing Teaching English as an Additional Language Through Playfulness: Seniors (Ethno)Drama Club in Vancouver’s Downtown Eastside. *TESOL Journal*, 9 (3), 481–497.

Dewey, J. (1938). *Experience & Education*. New York: Kappa Delta Pi.

- Jarvis, P. (2010.) *Adult education and lifelong learning: theory and practice*. London: Routledge.
- Knowles, M. S., Holton, E. F. III & Swanson, R. A. (2011.) *The adult learner: the definitive classic in adult education and human resource development*. 7. painos. Oxford: Elsevier.
- Kolb, D. (1984.) *Experiential Learning: experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Senni, L. (2020). Aktivoiva kieltenopetus roolipelien avulla: kokemuksia italian kielen alkeiskurssista yliopistolla. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(1).
Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2020/aktivoiva-kielten-opetus-roolipelien-avulla-kokemuksia-italian-kielen-alkeiskurssista-yliopistolla> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2020/aktivoiva-kielten-opetus-roolipelien-avulla-kokemuksia-italian-kielen-alkeiskurssista-yliopistolla>)
- Ranta-Ylitalo, L. (2019.) "Es war Deutsch in der Luft": Erfahrungen erwachsener Sprachlerner mit dem handlungsorientierten Unterricht im Rahmen eines DaF-Kurses. Maisterintutkielma. Kieli- ja viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/64176> (<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/64176>)
- van Lier, L. (2007). Action-based Teaching, Autonomy and Identity. *International Journal of Innovation in Language Learning and Teaching*, 1:1, 46–65, DOI: 10.2167/ illt42.0

Artikkeliin viittaaminen

- Ranta-Ylitalo, L. (2020). Uuden äärellä: kokemuksia toiminnallisista menetelmistä aikuisille suunnatuilla kielten alkeiskursseilla. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(4).
Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2020/uuden-aarella-kokemuksia-toiminnallisista-menetelmista-aikuisille-suunnatuilla-kielten-alkeiskursseilla> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2020/uuden-aarella-kokemuksia-toiminnallisista-menetelmista-aikuisille-suunnatuilla-kielten-alkeiskursseilla>)